

Československý hraný historický film v letech 1945-1955: Ideologie a propaganda

Autorka předložené diplomové práce si zvolila téma, které nelze označit za dosud neprobádané (viz. Kopal, Rak, Čornej, Klimeš, ad.). Výhodou je v takovém případě množství zdrojů, z nichž je možné při psaní čerpat, zjevnou nevýhodou naopak ztížená možnost formulovat nová zjištění, která by zkoumané téma ukázala v novém světle. Sama autorka přínos své práce spatřuje jednak v „zaměření na úlohu historického hrdiny v oblasti propagandy, jakožto symbolu národní identity“, jednak v „komparativním pohledu“ (s. 3), v rámci kterého do zvoleného vzorku filmů zahrнула filmová díla uvedená v období před komunistickým převratem i po něm. Za cíl si přitom vytyčuje „popsat a zhodnotit, jakým způsobem a z jakého důvodu KSČ implikovala komunistickou ideologii do historického hraného filmového žánru ve své nejužší fázi ideologického působení“ (s. 2). Základním rámcem jejího výzkumu je studium filmu jako média, které se podílí na formování sdílené (kolektivní) paměti.

Téma i cíl práce jsou jasně vymezené a celkově je z textu patrné, že autorka se v dané problematice velmi dobře orientuje. Práce je přehledně členěná a s výjimkou kapitoly 3.1, která jen velmi selektivně a v obecné rovině pojednává o dějinách historického žánru, lze říci, že všechny části přispívají k rozvíjení zvoleného tématu. Autorka pracuje s relevantní odbornou literaturou a také s několika typy dobových pramenů, například s filmovými recenzemi či se zápisy ze zasedání Filmové rady, které přinášejí důležitý vhled do procesu schvalování filmových námětů.

Pokud jde o vlastní autorskou analýzu řešeného problému, práce má nicméně i slabší stránky. Zejména v první části koherenci textu narušuje nevyjasněná terminologie. Autorka volně přechází mezi pojmy kulturní paměť, kolektivní paměť, historická paměť či národní paměť, bez toho, že by reflektovala jejich odlišnosti a vysvětlila, který z uvedených konceptů je pro její přístup nejvíce relevantní. Argumentační úroveň textu pak snižuje množství nepodložených tvrzení, jako např. *Křížník Potěmkin je jedním z nejslavnějších výtvorů typických svým ideologickým nánosem* (s. 23); *společnost stále více volala po velké historické tematické s neohroženými hrdiny, ukazující sílu českého národa zakořeněnou hluboko v národních dějinách* (s. 31); apod.

Problematická je také nekritická práce s některými prameny, především dobovými recenzemi. Autorka se občas nevyhne tomu, aby přejímala jejich rétoriku, například v hodnocení různých aspektů snímků („Žižka je však na druhou stranu strnulejší než mistr Jan Hus a méně zdařilou postavou“ – s. 80), anebo když píše o „vysněné husitské tematické“ (s. 29, 38), případně o „plonkové době“, „ve které se čekalo na velké historické filmy o husitství“ (s. 50). Zarážející je také samozřejmost tvrzení, že v případě *Roziny Sebrance* „nemůže být o velkém historickém filmu ještě ani řeč“ (s. 30). Zajímalo by mě, zda k tomuto názoru došla sama autorka, nebo se jedná spíše o pohled vycházející z dobových kritik. V tomto kontextu bych také ráda požádala o podrobnější vysvětlení, co přesně označuje kategorie „romantická koncepce historického filmu“, k níž jsou řazeny předúnorové snímky (s. 27, 29, 30, ...).

V práci zároveň postrádám zdůvodnění, proč je tolik prostoru věnováno právě dobové kritice. Úryvky z recenzí sice vhodně dokreslují dobový, ideologií prosycený diskurs týkající se filmové tvorby, autorka jim však podle mého názoru přikládá až příliš velkou váhu. S ohledem na stanovený cíl práce bych považovala za smysluplnější zaměřit se spíše na studium různých verzí scénáře a (literárních) předloh, které by myslím mnohem lépe objasnilo, jak vlastně proces vytváření obrazu minulosti a „implikování ideologie“ do historické fikce

probíhal, kdo a jak výrazně se na něm podílel. Na základě četby recenzí lze jen stěží posoudit, k jakým posunům v ideovém a ideologickém vyznění příběhů, stejně jako v pojetí hlavních hrdinů, došlo v důsledku zásahů stranicko-státního aparátu. Jako poněkud upozaděné „prameny“ mi ostatně připadají i samotná filmová díla. Reprodukce názorů dobových kritiků zde do značné míry supluje vlastní pozorování a analýzu snímků. Za trochu nešťastné považuji také vymezení sledovaného období tak, že se mezi zkoumané filmy nevešel poslední díl Vávrovy husitské trilogie.

Autorka v textu správně upozorňuje, že historické filmy z 50. let představují syntézu „národního historického vědomí, vyvíjejícího se po staletí, s komunistickou ideologií“ a sama na několika příkladech ukazuje, že ideologické „nánosy“ bylo nutné vyvažovat ohledem k narativům a představám o minulosti, které již byly v paměti československé společnosti etablované. Tezi, že historická kolektivní paměť „po skončení 2. sv. války a nástupem komunistů k moci prošla hlubokou transformací“ (s. 77), lze v tomto ohledu považovat za mírně zjednodušující. Studium narativů literárních a historických děl (a případně i vizuálních reprezentací), z nichž vybrané filmy vycházejí by dost možná ukázalo, že kontinuity s předchozím obdobím bylo více, než se z dnešního pohledu zdá. Autorce se díky využití archivních materiálů a dalších relevantních zdrojů podařilo velmi dobře vystihnout, na které aspekty při výkladu minulosti stranicko-státní aparát kladl důraz. Na druhou stranu, jestliže by práce měla ambice přinést skutečně nový vhled do dané problematiky, bylo by potřeba jít v analýzách více do detailu.

Z formálního hlediska práce obsahuje všechny povinné části. Autorka korektně uvádí odkazy na citované zdroje, pouze u parafrází je někdy obtížné rozlišit, kde vlastně začínají. Autorka se v textu nevyhnula některým nepřesnostem (např. *Ferrer* namísto *Ferro*, *ostalgismus* místo *ostalgie*, apod.), závažnější je však množství gramatických a stylistických chyb. Části věty na sebe velmi často syntakticky správně nenasazují, což bohužel výrazně komplikuje čtení (např. *Požadovanou legitimitu totiž nemůže odvodit z velkých skutků, zásluh či zanechaného dědictví národu, tedy činům vytvářející onu symboličnost nesenou vybranými protagonisty, v případě poválečné kinematografie ideálně národními obrozenci a komunisty protěžovanými husitskými představiteli.* (s. 35); *Potenciál snímku ukázat divákům vítězství nad zápornými hrdiny příběhu, ve kterém již Rudé právo zřejmě spatřovalo zárodky revolučnosti, tak přišlo nazmar a komentovalo promrhanou šanci* (s. 36); *Prohlubující se levicové smýšlení a stále sílící moc KSČ však zapustily kořeny do historického filmu a díla československé kinematografie začíná reflektovat změněné prostředí vnitřních poměrů po vítězství KSČ v parlamentních volbách roku 1946, které se neustále odvolávalo na husitské tradice.* (s. 37), apod.).

Přes některé nedostatky ve zpracování se nicméně Elišce Morávkové podařilo naplnit cíl, který si stanovila. Předložená DP podle mého názoru splňuje nároky kladené na kvalifikační práce a doporučuji ji proto k obhajobě. Předběžně navrhuji hodnocení „velmi dobře.“

V Praze dne 1.2.2022

Mgr. Irena Řehořová PhD.